

Σημεία και Χαρακτηριστικά της Αμερικανικής Βοήθειας στην Ελλάδα από την Λήξη του Πολέμου μέχρι την εφαρμογή του Σχεδίου Μάρσαλ (1945 – 1948).

Είναι γεγονός ότι το Σχέδιο Μάρσαλ αποτέλεσε εφαλτήριο για την Ευρωπαϊκή μεταπολεμική οικονομία συμβάλλοντας στη δημιουργία των βάσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η ευρωαμερικανική συνεργασία στο πλαίσιο του Σχεδίου Μάρσαλ συνέβαλε αποτελεσματικά στην ανάκαμψη της ευρωπαϊκής οικονομίας, ενώ παράλληλα εδραίωσε την υπερατλαντική πολιτική και στρατιωτική συνεργασία. Η αντίληψη για τους στόχους και τις επιπτώσεις της Αμερικανικής οικονομικής βοήθειας του Σχεδίου Μάρσαλ πρέπει να ιδωθεί μέσα από την οπτική μίας ευρύτερης προσπάθειας αρωγής και ανοικοδόμησης τόσο της Ελλάδος όσο και της Δυτικής Ευρώπης.

Ενώ για τα δυτικοευρωπαϊκά κράτη το Σχέδιο Μάρσαλ χαρακτηρίζετε ως σταθμός για την βιομηχανική ανάπτυξη και τη δημοσιονομική και οικονομική εξυγίανση, για την Ελλάδα αποτέλεσε συνέχιση προσπαθειών οικονομικής σταθερότητας και την αναχαίτιση της κομμουνιστικής απειλής. Η παρούσα μελέτη έχει ως βασικό σκοπό να παρουσιάσει αφενός τα χρονολογικά ορόσημα της Αμερικανικής οικονομικής βοήθειας από το τέλος του πολέμου μέχρι την εφαρμογή του Σχεδίου Μάρσαλ και αφετέρου την δυναμική του ελληνικού διοικητικού και οικονομικού μηχανισμού στη διαχείριση των κονδυλίων.

Η φύση των δυσχερειών που αντιμετώπισε η Διοίκηση Οικονομικής Συνεργασίας στην Αθήνα, στην προσπάθεια για την εφαρμογή του Σχεδίου Μάρσαλ, δεν ήταν καινοφανής. Οι πολυμερείς και διμερείς συμφωνίες οικονομικής βοήθειας που συνήψαν οι ελληνικές κυβερνήσεις από την λήξη των εχθροπραξιών του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, μέχρι την εφαρμογή του Σχεδίου Μάρσαλ στην Ελλάδα τον Ιούλιο του 1948, είχαν ήδη καταδείξει τα λειτουργικά προβλήματα της δημόσιας διοίκησης αλλά και την ένταση της πολιτικής και κοινωνικής αντιπαράθεσης.

Παρά τα εμπόδια που εμφανίστηκαν πριν ακόμα αναχωρήσουν τα κατοχικά στρατεύματα, η κυβέρνηση του Νικολάου Πλαστήρα έσπευσε να συνάψει συμφωνία για την Διασυμμαχική Οργάνωση Αρωγής και Αποκατάστασης (UNRRA) για την αποκατάσταση των Ελλήνων πληγέντων από τον πόλεμο. Η συμφωνία της Ελλάδος με την UNRRA που υπεγράφη την 1 Μαρτίου 1945, τέσσερις μήνες μετά την άφιξη της Κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας του Γεωργίου Παπανδρέου στην Αθήνα, συνιστούσε ουσιαστικά την πρώτη μεταπολεμική προσπάθεια κοινωνικοοικονομικής ανόρθωσης της Ελλάδας. Με την εν λόγω συμφωνία που επικυρώθηκε στις 29 Μαρτίου, η διανομή των εφοδίων ανετίθετο σε αρμόδιους φορείς του ελληνικού κράτους. Ωστόσο, τα πλήγματα που είχε

υποστεί τόσο η υποδομή του Ελληνικού κράτους από τις κατοχικές δυνάμεις¹ όσο και η ανεπαρκής λειτουργία της δημόσιας διοίκησης δεν επέτρεψαν την επιτυχή διανομή των εφοδίων του διεθνούς οργανισμού. Η έλλειψη διαχειριστικών αρχών του προγράμματος διανομής των εφοδίων της UNRRA αποτέλεσε γόνιμο έδαφος για την έξαρση κρουσμάτων αισχροκέρδειας και μαύρης αγοράς.²

Η βοήθεια της UNRRA έπαψε να υφίσταται, τυπικά, στις 31 Δεκεμβρίου 1946. Εντούτοις, η Ελλάδα συνέχισε να επωφελείται από τα κονδύλια του σχετικού λογαριασμού που είχε προβλεφθεί για τον σκοπό αυτό, μέχρι τις 31 Σεπτεμβρίου 1947. Συνολικά η Ελλάδα έλαβε 416,2 εκατομμύρια δολάρια γεγονός που την κατατάσσει στους πρώτους πέντε αποδέκτες οικονομικής βοήθειας στο σύνολο των 17 συμμετεχόντων κρατών.³ Η καθυστέρηση στην απορρόφηση των κονδυλίων που είχαν πιστωθεί στην Ελλάδα, αλλά και η ανεπάρκεια μέσω διανομής των αγαθών, αποκάλυψαν για πρώτη φορά το έλλειμμα της ελληνικής δημόσιας διοίκησης.

Στη συγκεκριμένη προσπάθεια αρωγής δεν συμμετείχαν μόνο νεοσύστατοι διεθνείς οργανισμοί όπως η UNRRA, αλλά και το Βρετανικό κράτος που εξαιτίας των ιστορικών δεσμών του με την Ελλάδα συνέβαλε στην προσπάθεια κατοχύρωσης της εθνικής ασφάλειας και κοινωνικής αποκατάστασης. Για την περίοδο μεταξύ Οκτωβρίου 1944 και Ιουνίου 1947, οπότε και έφτασε στην Αθήνα η Αμερικανική Αποστολή (AMAG), οι Αγγλικές κυβερνήσεις είχαν προσφέρει στην Ελλάδα βοήθεια ύψους 228 εκατομμυρίων δολαρίων. Τα 2/3 της βοήθειας (\$152 εκατομμύρια) ήταν στρατιωτικό υλικό, ενώ το υπόλοιπο των \$76 εκατομμυρίων είχε τη μορφή δανείων⁴. Στις 24 Φεβρουαρίου 1947, ο Βρετανός Πρέσβης στις ΗΠΑ γνωστοποίησε στον Αμερικανό Υπουργό Εξωτερικών την αδυναμία της Βρετανίας να συνεχίσει την οικονομική και στρατιωτική βοήθεια προς την

¹ Κωνσταντίνος Δοχιάδης *Θυσιές της Ελλάδος Αιτήματα και Επανορθώσεις στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο* (Εκδόσεις Υπουργείου Ανοικοδομήσεως, Αθήνα 1947), Β. Sweet-Escott, Greece, *A Political and Economic Survey, 1939 – 1953*, Royal Institute of International Affairs, London 1954

² Foreign Relations of the United States (FRUS): 1945 VIII, Jackson προς Lehman, Αθήνα 7 Οκτωβρίου 1945, σελ. 247. F Smothers, W. H. McNeill, Elizabeth D. McNeill, *Report on the Greeks*, (New York 1948), σελ. 76., Sweet-Escott, *Greece: A Political and Economic Survey 1939 – 1953*, (London 1954). σελ. 98. Β. Κόντης, *Η Αγγλοαμερικανική Πολιτική και το Ελληνικό Πρόβλημα 1945 – 1949* (Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1986) σελ. 90.

³ Η Τράπεζα της Ελλάδος προσδιορίζει το σύνολο του πόσου της χορηγηθείσας βοήθεια από την UNRRA προς την Ελλάδα στα \$416,2 εκατομμύρια (Τα Πρώτα Πενήντα Χρόνια της Τραπεζικής της Ελλάδος, Αθήνα 1978) σελ. 271. Αναφορά του Bureau of Supply Final Operational Report of UNRRA, Μάρτιος 1948, προσδιορίζει το ποσό της βοήθειας σε \$346, 726,000 (Αρχείο Σχεδίου Μάρσαλ, Φάκελος ΙΙ, Υπηρεσία Ιστορικού και Διπλωματικού Αρχείου, ΥΠΕΞ), ενώ σε 347 εκατομμύρια δολάρια παρουσιάζει την οικονομική βοήθεια της UNRRA και ο Αθανάσιος Σμπαρούνης στο βιβλίο *του Μελέται και Αναμνήσεις εκ του Β' Παγκοσμίου Πολέμου* (Αθήνα, 1950) σελ. 286.

⁴ Diomedes Psilos & Richard M. Westebbe, Report No. 10 *Public International Developments Financing in Greece* (Columbia University School of Law, New York September 1964) σελ. 16.

Ελλάδα μετά τις 31 Μαρτίου 1947⁵. Η απόφαση των Βρετανών να αποσύρουν την οικονομική και στρατιωτική στήριξη προς την Ελλάδα ήταν αποτέλεσμα, μεταξύ άλλων, και των συνεπειών της Αγγλοαμερικανικής οικονομικής Συμφωνίας, τον Δεκέμβριο του 1945, η οποία όριζε πίστωση ύψους \$3.75 δισεκατομμυρίων δολαρίων με αντάλλαγμα την μετατρεψιμότητα της στερλίνας σε δολάρια⁶. Ο Dean Acheson και ο William Clayton υποστήριζαν συγκεκριμένα, επ' αυτού πώς αν η στερλίνα δεν αποδεδουλευόταν για να μετατραπεί στη συνέχεια σε δολάρια, οι πιστωτές της Αγγλικής αγοράς θα εξαναγκάζονταν να προμηθεύονται αγαθά από χώρες που χρησιμοποιούσαν μόνο το Αγγλικό νόμισμα αποκλείοντας κατά αυτόν τον τρόπο την αμερικανική αγορά.⁷ Η κατολίθηση του αγγλικού νομίσματος που επήλθε μετά την Αγγλοαμερικανική οικονομική συμφωνία αλλά και οι ανάγκες που προέκυψαν κατά το δριμύ χειμώνα 1946-1947 επέβαλαν στην αγγλική κυβέρνηση την εκταμίευση μεγαλύτερου από το προβλεπόμενο μέρος του Αμερικανικού δανείου για ίδιες ανάγκες. Ως εκ τούτου, η δυνατότητα των βρετανών για συνέχιση της οικονομικής και στρατιωτικής στήριξης προς την Ελλάδα αρχικά μειώθηκε και στην συνέχεια τερματίστηκε.

Η βρετανική αποχώρηση από την Ελλάδα ανακοινώθηκε σε μια ώριμη, για τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις στιγμή. Η αποστολή του Πρέσβη Paul Porter στην Ελλάδα τον Ιανουάριο του 1947, αλλά και η παρουσία του Αμερικανού Gardner Patterson, ως οικονομικό σύμβουλο της ελληνικής κυβέρνησης από της 4 Απριλίου 1946, είχαν προετοιμάσει το έδαφος της βρετανικής αναχώρησης⁸.

Η Ελληνοαμερικανική οικονομική συνεργασία δεν αποτέλεσε την διάδοχη κατάσταση του τερματισμού της Βρετανικής παρουσίας στην Ελλάδα. Και τούτο διότι οι πρώτες προσπάθειες των ελληνικών μεταπολεμικών κυβερνήσεων να εξασφαλίσουν οικονομική βοήθεια από τις ΗΠΑ είχαν ήδη αρχίσει από το 1945 μέσω της UNRRA, αλλά και ταυτόχρονα μέσω ιδιωτικών και κρατικών φορέων. Οι περισσότερες προσπάθειες πάντως δεν επέφεραν τα προσδοκώμενα από τις Ελληνικές κυβερνήσεις αποτελέσματα. Η αναγκαία πίστωση η οποία εκτιμάτο περί τα \$20 εκατομμύρια από την Εξωτερική Οικονομική Διοίκηση (FEA) προς το Ελληνικό κράτος δεν επιτεύχθηκε, διότι η Ελληνική αντιπροσωπεία δεν είχε υποβάλει τα αιτήματα προς τη FEA πριν από το τέλος των εχθροπραξιών στον

⁵ British Aide Memoir to Department of State, 24 Φεβρουαρίου, 1947 (RG 59 Class 8 International Affairs of State 868.00, Political Affairs of Greece Box 7027, National Archives and Records Administration, Washington DC) επίσης στο βιβλίο του Bruce Kuniholm, *The Origins of the cold War in the Near East: Great Power Conflict and Diplomacy in Iran, Turkey and Greece* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1989) σελ. 85.

⁶ John Killick, *The U.S. and European Reconstruction 1945 – 1960* (Keele University Press) pg. 36. Diane B. Kunz, *Butter and Guns: America's Cold War Economic Diplomacy* (The Free Press, 1997) σελ.40-41.

⁷ Randall Woods. *A Changing of the Guard: Anglo-American Relations, 1941-1946* (Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1991) σελ. 188-211.

⁸ Michael Mark Amen, *American Foreign policy in Greece 1944/1949: Economic Military and Institutional Aspects* (Peter Lang Ltd. , Frankfurt am Main 1978) σελ. 90.

Ειρηνικό, οπότε και η Αμερικανική εταιρεία "United States Commercial Company - U.S.C.C, έπαψε να είναι αρμόδια για την διαχείριση των κονδυλίων⁹. Στο πλαίσιο της προσπάθειας εξεύρεσης χορηγού, εκπρόσωπος της Εξωτερικής Οικονομικής Διοίκησης πρότεινε στα μέλη της Ελληνικής Οικονομικής Αντιπροσωπείας¹⁰ στην Ουάσιγκτον να υποβάλουν αίτημα δανειοδότησης στην τράπεζα Εισαγωγών-Εξαγωγών.

Η σχέση της ελληνικής κυβέρνησης με την Τράπεζα Εισαγωγών-Εξαγωγών είχε είδη εγκαινιασθεί στις 20 Αυγούστου 1945, όταν ο Έλληνας Πρέσβης στην Ουάσιγκτον, υπέβαλε αίτημα για δάνειο \$250 εκατομμυρίων. Τα υποβληθέντα όμως από τους αρμόδιους ελλιπή δικαιολογητικά για τη δανειοδότηση είχαν ως αποτέλεσμα τη χορήγηση στην Ελλάδα μόνο του 10% του αιτηθέντος δανείου, και μάλιστα μόνο κατόπιν πρόσθετων διαβουλεύσεων με τα μέλη της Τράπεζας Εισαγωγών-Εξαγωγών. Η τελική συμφωνία για τη χορήγηση οικονομικής βοήθειας προς την Ελλάδα υπεγράφη στις 16 Ιανουαρίου 1946, μεταξύ του Έλληνα πρέσβη στην Ουάσιγκτον Κίμωνα Διαμαντόπουλου, και του προέδρου της Τράπεζας Εισαγωγών-Εξαγωγών William McChesney Martin Jr. Το χρονικό διάστημα των 5 μηνών, που παρήλθε από την υπογραφή της συμφωνίας στην Ουάσιγκτον, μέχρι τη λήψη των απαιτούμενων στοιχείων για την επικύρωση και εφαρμογή της στην Αθήνα, αλλά και το διάστημα των 10 μηνών που μεσολάβησε από την υπογραφή της παραπάνω συμφωνίας μέχρι την πρώτη εκταμίευση του δανείου, δημιούργησε κλίμα δυσπιστίας μεταξύ των τραπεζικών στελεχών και της μόνιμης ελληνικής αντιπροσωπείας μειώνοντας το κύρος της ελληνικής αποστολής στο πλαίσιο των επαφών με τους αρμόδιους φορείς του κυβερνητικού και τραπεζικού περιβάλλοντος¹¹. Ένα χρόνο αργότερα, ενώ ήδη η Ελλάδα είχε εκταμιεύσει \$14,6 εκατομμύρια, η συνεργασία της Τράπεζας Εισαγωγών-Εξαγωγών με το Ελληνικό κράτος διακόπηκε λόγω του ότι η διοίκηση της τράπεζας δεν αποδέσμευε το υπόλοιπο του δανείου, ώστε να χρησιμοποιηθεί από την Ελληνική κυβέρνηση¹².

Παράλληλα με τις διαβουλεύσεις για δανειοδοτήσεις από τον τραπεζικό τομέα, η Ελλάδα είχε προχωρήσει και σε άντληση κονδυλίων για αγορές αναγκαίων υλικών

⁹ Έκθεση της Ελληνικής Οικονομικής Επιτροπής στη Ουάσιγκτον προς το Υπουργείο Εξωτερικών, 10/1/1947 (Φάκελος Ι, υποφάκελος 3, Αρχείο Σχεδίου Μάρσαλ, Υπηρεσία Ιστορικού και Διπλωματικού Αρχείου (ΥΔΙΑ), ΥΠΕΞ)

¹⁰ Η Ελληνική Οικονομική Αντιπροσωπεία ιδρύθηκε με το άρθρο 2 του Ν.Δ/τος της 6 Μαΐου 1946 *‘περί ρυθμίσεως ζητημάτων εν τη εκτελέσει των συμβάσεων δανείων δια την ανασυγκρότηση της χώρας’* και έδρευε στην Ουάσιγκτον και αποτελείτο από τους Αλέξανδρο. Ι. Αργυρόπουλο, Χαράλαμπο Θεοδορόπουλο, και Παύλο Οικονόμου-Γκούρα.

¹¹ Πρακτικά της Υποεπιτροπής Τραπεζικών και Νομισματικών Υποθέσεων της Γερουσίας 8 Απριλίου, 1947 [Αρχείο Σχεδίου Μάρσαλ Φάκελος. Ι, Υποφάκελος. 3, ΥΔΙΑ, ΥΠΕΞ]

¹² Κρυπτογραφικό Τηλεγράφημα 40 από Γκούρα (Ουάσιγκτον) προς ΥΠΕΞ 6/1/47 (Αρχείο Σχεδίου Μάρσαλ 1947 Φ1 Υποφάκελλος 3 ΥΔΙΑ, ΥΠΕΞ) Η απελευθέρωση των δεσμευμένων κονδυλίων (\$11.000.000) έγινε μερικούς μήνες αργότερα μετά την εγκατάσταση της AMAG στην Αθήνα. (Κρυπτογραφικό τηλεγράφημα Ουάσιγκτον προς Αθήνα ΑΠ 5324 24/7/47, Αρχείο Σχεδίου Μάρσαλ Φακ. 1, Υποφ. ΙΙΙ).

σε συνεργασία με αμιγώς δημόσιους φορείς. Στο πλαίσιο αυτό η Κυβέρνηση του Κωνσταντίνου Τσαλδάρη προέβη στη σύναψη συμφωνίας με την Foreign Liquidation Committee για την αγορά διαθέσιμου πλεονάζοντος συμμαχικού υλικού. Η Ελληνική κυβέρνηση υπέγραψε για αυτό το σκοπό τέσσερις διαδοχικές συμφωνίες σε διάστημα 5 μηνών για την αγορά υλικού αξίας \$55 εκατομμυρίων¹³, ιδρύοντας παράλληλα τον Κρατικό Οργανισμό Πλεονάζοντος Συμμαχικού Υλικού (Ο.Δ.Ι.Σ.Υ) για την υλοποίηση των αγορών αυτών.

Παρά τις αλλεπάλληλες προσπάθειες οικονομικής ενίσχυσης και κοινωνικής αρωγής, η αδυναμία των διαδοχικών Ελληνικών κυβερνήσεων¹⁴ και του κρατικού μηχανισμού να διαμορφώσουν ουσιαστικό σχέδιο οικονομικής σταθεροποίησης και ανασυγκρότησης, καθώς και ο εμφύλιος πόλεμος που εισήλθε στη τρίτη και τελική φάση του τον Μάρτιο του 1946, δεν επέτρεψαν την ουσιαστική ανοικοδόμηση της χώρας με ρυθμούς αντίστοιχους των υπόλοιπων Ευρωπαϊκών κρατών.

Η Αμερικανική κυβέρνηση, που αντιμετώπιζε τις εξελίξεις στην Ελλάδα με ενδιαφέρον μέχρι το τέλος του 1945, εξέφρασε έντονη ανησυχία για την κατάσταση στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου μετά τις ενέργειες των Σοβιετικών, τον Ιανουάριο του 1946, για απόσχιση τμήματος του Ιράν με σκοπό την δημιουργία Αζερικού και Κουρδικού κρατιδίου¹⁵. Δύο μήνες αργότερα, ο πρωθυπουργός της Αγγλίας κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, Winston Churchill, θα αναφερθεί σε ομιλία του σε Αμερικανικό πανεπιστήμιο στο *σιδηρούν παραπέτασμα* που διχοτομεί την Ευρώπη ορίζοντας τις συντεταγμένες του ψυχρού πολέμου στην Γηραιά Ήπειρο¹⁶. Οι ιδεολογικές παρατάξεις περιχαράκωναν με γοργούς ρυθμούς την κεντρική και δυτική Ευρώπη, καθορίζοντας το ψυχροπολεμικό πεδίο της μεταπολεμικής περιόδου.

Για την Ελλάδα η ιδεολογική αντιπαράθεση είχε εξελιχθεί σε εμφύλιο πόλεμο, ανάγοντας την χώρα σε κρίσιμο πεδίο σύγκρουσης μεταξύ Ανατολικού και Δυτικού συνασπισμού. Η Βρετανική αδυναμία υποστήριξης της Ελλάδας, όπως επίσης και η Αμερικανική αντίδραση στον κομμουνιστικό επεκτατισμό και την ενδεχόμενη απαγόρευση πρόσβασης από τους Σοβιετικούς τόσο σε

¹³ Συμφωνία μεταξύ της Ελληνικής Κυβερνήσεως και της FLC για πιστώσεις των \$10 εκατομμυρίων 16/5/1946 (ΦΕΚ 219/1946), \$10 εκατομμυρίων, 25/9/1946 (ΦΕΚ 374/1946), \$25 4/10/1946 (ΦΕΚ 374/1946), \$10 εκατομμύρια 15/5/1946, (ΦΕΚ 124/1947). Office of Foreign Liquidation Commissioner, *Reports to Congress on Foreign Surplus Disposal*, April 1946 to June 1949 (Fourteenth Report).

¹⁴ Από την έλευση της Κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας του Γ. Παπανδρέου στις 18.10.1944 μέχρι την απόφαση της Βρετανικής κυβέρνησης να αποσύρει την οικονομική βοήθεια και στρατιωτική παρουσία στην Ελλάδα στις 24.2.1947 ορκίστηκαν 11 κυβερνήσεις.

¹⁵ Melvyn Leffler, *A Preponderance of Power: National Security, the Truman Administration, and the Cold War* (Stanford, California, Stanford University Press, 1992) pg. 79.

¹⁶ Στις 9 Φεβρουαρίου ο Στάλιν είχε αναφέρει σε ομιλία του των «*δύο στρατοπέδων*», πώς η Σοβιετική ένωση δεν μπορεί να συνυπάρξει με τη Δύση.

πλουτοπαραγωγικές περιοχές όσο και σε οικονομικές αγορές, αποτέλεσαν τις κύριες αιτίες του αυξημένου ενδιαφέροντος για τις Ελληνικές εξελίξεις¹⁷. Τέσσερις μέρες πριν την επίδοση του Αγγλικού διαβήματος περί αδυναμίας οικονομικής στήριξης προς την Ελληνική κυβέρνηση, ο Loy Henderson, αρμόδιος για την Μ. Ανατολή και την Ν. Ασία, προειδοποίησε τον Μάρσαλ για την κρίσιμη κατάσταση στην Ελλάδα¹⁸. Το διάβημα του Βρετανού Πρέσβη, Λόρδου Inverchapel προς τον Αμερικανό Υπουργό Εξωτερικών George C. Marshall, λειτούργησε ως αφορμή για τη κυβέρνηση Τρούμαν η οποία έσπευσε να εξασφαλίσει έγκριση του Κογκρέσου για αποστολή οικονομικής βοήθειας στην Ελλάδα.

Το διάγγελμα του Προέδρου Τρούμαν στη Γερουσία και τη Βουλή των Αντιπροσώπων την 12η Μαρτίου 1947 σηματοδότησε μία νέα εποχή για την Αμερικανική εξωτερική πολιτική. Το Δόγμα Μονρόε, που ενσάρκωνε την πολιτική του απομονωτισμού της Β. Αμερικής αντικαταστάθηκε, 124 χρόνια αργότερα, από το Δόγμα Τρούμαν το οποίο προσέφερε υποστήριξη σε φιλελεύθερα κράτη και λαούς που αντιστέκονταν στις προσπάθειες υποδούλωσης από εσωτερικούς ή εξωτερικούς παράγοντες. Ο Πρόεδρος Τρούμαν τόνισε χαρακτηριστικά πως «αν αποτύχουμε στην παροχή βοήθειας προς την Ελλάδα και την Τουρκία αυτή την κρίσιμη ώρα, οι επιπτώσεις τόσο για τη Δύση όσο και για την Ανατολή θα είναι εκτεταμένες»¹⁹. Το Αμερικανικό Κογκρέσο υπερψήφισε το Δόγμα Τρούμαν στις 22 Μαΐου 1947 ενώ σε διακρατικό επίπεδο, η συμφωνία παροχής οικονομικής βοήθειας προς την Ελλάδα υπεγράφη στις 20 Ιουνίου 1947²⁰. Η κατανομή της βοήθειας ορίστηκε σε 149 εκατομμύρια δολάρια για στρατιωτικές δαπάνες, 146,5 εκατομμύρια δολάρια για οικονομική ενίσχυση και έργα ανασυγκρότησης και 4,5 εκατομμύρια δολάρια για έξοδα διαχείρισης²¹. Ωστόσο, πριν παρέλθει το έτος, εξαιτίας των αναγκών του Ελληνικού Στρατού για την αντιμετώπιση των συνεπειών του εμφυλίου πολέμου, διατέθηκαν και δαπανήθηκαν 14 εκατομμύρια δολάρια από το τμήμα της οικονομικής ανασυγκρότησης για τις στρατιωτικές ανάγκες, αναβιβάζοντας έτσι το ποσό των στρατιωτικών δαπανών σε 172

¹⁷ NSC 42/1 *A Report to the President by the National Security Council on U.S. Objectives with Respect to Greece and Turkey to Counter Soviet Threats to U.S. Security*. (March 22, 1949) NSC case # 76E00485 Box A-020 RG-059 NARA, Washington, D.C.

¹⁸ Office Memorandum from Loy Henderson to Secretary of State Marshall, February 20, 1947 868.00 (Political Affairs of Greece) Box 7027, RG 59 Class 8 International Affairs of State, NARA Washington D.C.

¹⁹ *Aid to Greece and Turkey, A collection of State Papers* (Bulletin Supplement May 4, 1947, Department of State publication 2802) σελ. 831

²⁰ Public Law 75 80th Congress, 1st Session. Η βοήθεια στο πλαίσιο του Δόγματος Τρούμαν επικυρώθηκε από την Ελληνική Βουλή στις 2 Σεπτεμβρίου 1948 (Α.Ν. 763, ΦΕΚ 217). Η επικύρωση από την Ελληνική Κυβέρνηση για την εγκατάσταση Αμερικανικής αποστολής για την εφαρμογή του προγράμματος αρωγής έγινε με τον ίδιο νόμο.

²¹ Έκθεση του Διοικητού της Τραπέζης της Ελλάδος προς το Διοικητικό Συμβούλιο σχετικά με τον ισολογισμό του έτους 1947. σελ. 19. Michael Mark Amen, *American Foreign Policy in Greece 1944/1949: Economic, Military and Institutional Aspects* (European University Papers Series XXXI, Peter Land Ltd. Frankfurt am Main, 1978) pg. 133-134

εκατομμύρια δολάρια²². Η παροχή οικονομικής βοήθειας συνοδεύτηκε με την αποστολή Αμερικανικού διαχειριστικού κλιμακίου για να συνεργασθεί και να συμβουλέψει αρμόδια τμήματα της ελληνικής δημόσιας διοίκησης. Ο υφυπουργός Εξωτερικών για θέματα οικονομίας William Clayton, σε σημείωμα του προς τους προϊσταμένους του στο Υπουργείο Εξωτερικών επεσήμανε, πέντε μέρες μετά το ψήφισμα για οικονομική βοήθεια προς την Ελλάδα και την Τουρκία, ότι την επίβλεψη μελλοντικού προγράμματος βοήθειας θα πρέπει να έχουν αποκλειστικά οι ΗΠΑ για να αποφευχθούν τα προβλήματα και η δυσλειτουργίες που εκδηλώθηκαν με την UNRRA²³. Η άποψη του Clayton βασιζόταν στο πόρισμα της υπηρεσίας προϋπολογισμού που επεσήμαινε χαρακτηριστικά ότι η οικονομική βοήθεια των ΗΠΑ στην Ελλάδα για την περίοδο μεταξύ 1ης Ιουλίου 1940 και 31ης Δεκεμβρίου 1946 ανερχόταν σε 350.3 εκατομμύρια δολάρια, χωρίς όμως να συνυπολογίζονται τα 245.4 εκατομμύρια δολάρια που είχαν προσφέρει οι ΗΠΑ στην Ελλάδα στο πλαίσιο της UNRRA²⁴. Δεδομένου ότι η παροχή οικονομικής βοήθειας δεν επέφερε τα επιθυμητά για την Ελλάδα αποτελέσματα, ενώ παράλληλα ελάμβανε ανησυχητικές διαστάσεις ο κομμουνιστικός κίνδυνος, η κυβέρνηση Τρούμαν όρισε ειδική αποστολή που θα λειτουργούσε επικουρικά για την αποτελεσματική χρήση των κονδυλίων. Η απόφαση δημιουργίας Αμερικανικής Αποστολής Βοήθειας στην Ελλάδα (AMAG) υπό την διεύθυνση του Dwight Griswold, αποκάλυπτε το ενεργό ενδιαφέρον της κυβερνήσεως Τρούμαν για τη χώρα, ανοίγοντας παράλληλα ένα δίαυλο επικοινωνίας παρόμοιο με αυτόν που στο παρελθόν λειτουργούσε μέσω της Βρετανικής διοίκησης στην Αθήνα²⁵.

Η διακομματική απόφαση του Κογκρέσου να υποστηρίξει την Ελλάδα έναντι του κομμουνιστικού κινδύνου και να συμβάλει παράλληλα στην μεταπολεμική ανοικοδόμηση της χώρας μπορεί να χαρακτηριστεί τόσο ως το προανάκρουσμα του Σχεδίου Μάρσαλ όσο και των προγραμμάτων βοήθειας που εφαρμόστηκαν επικουρικά για την υποστήριξη και άλλων κρατών που δέχονταν πιέσεις από τη Σοβιετική Ένωση. Εννέα μέρες μετά την έγκριση της οικονομικής βοήθειας του Δόγματος Τρούμαν το Κογκρέσο ψήφισε επιπρόσθετη βοήθεια έκτακτης περιθάλψεως ύψους 350 εκατομμυρίων δολαρίων για χώρες που δεν μπορούσαν να καλύψουν τις βασικές ανάγκες σε τροφή, φάρμακα, ρουχισμό και καύσιμα.

²² Second Report to Congress on Assistance to Greece and Turkey. (Department of State, publication 3035 Economic Cooperation Series 3, released February 1948). σελ. iv .

²³ Clayton memorandum of May 27, 1947 U.S. Dept. of State, FRUS 1947, Vol. 3: "The European Crisis" (Washington, D.C. 1972) 230-232.

²⁴ "U.S. Government Transactions with Greece July 1, 1940 – December 31, 1946" pg. 1 RG 59 LOT 24 Box 19 Records of the Office of Greek Turkish and Iranian Affairs "Miscellaneous Reports" (NARA)

²⁵ Η βρετανική κυβέρνηση εγκατέστησε στην Αθήνα μετά το τέλος των εχθροπραξιών το Συμμαχικό Πρόγραμμα Στρατιωτικού Συνδέσμου (Allied Military Liaison Program – ML). Με την ελληνοαγγλική συμφωνία της 24^{ης} Ιανουαρίου 1946 ιδρύθηκε η Επιτροπή Νομισματικού Ελέγχου (Currency Control Committee – CCC) που είχε συμβουλευτικό ρόλο σε θέματα προϋπολογισμού, αύξηση μισθών και την χρήση του συναλλάγματος. Τις αρμοδιότητες του CCC ανέλαβε το καλοκαίρι του 1947 η AMAG.

Ενώ όμως το ποσό της βοήθειας περιοριζόταν σε 15 εκατομμύρια δολάρια για κάθε κράτος, για τα κράτη που αντιμετώπιζαν άμεσα τον κίνδυνο του κομμουνιστικού επεκτατισμού όπως η Αυστρία και η Ελλάδα, οι περιορισμοί δεν ίσχυσαν²⁶.

Την Άνοιξη του 1947 η πολιτική ηγεσία των Ηνωμένων Πολιτειών, αντιμετωπίζοντας τη διαρκή υπονόμευση από τη Σοβιετική Ένωση της προσπάθειας ευρωπαϊκής ανοικοδόμησης και τον συναφασμένο κίνδυνο για τα Ευρωπαϊκά κράτη, αποφάσισε να προωθήσει πρόγραμμα αμοιβαίας οικονομικής βοήθειας. Οι Αμερικανοί ιθύνοντες που είχαν εκφράσει αρχικά ενδοιασμούς για την πολιτική του Προέδρου Τρούμαν έναντι της Ελλάδας, ανταποκρίθηκαν θερμά στις προτάσεις του Υπουργού Εξωτερικών George C. Marshall για την ανοικοδόμηση της Ευρώπης όπως τις ανέπτυξε στην τελετή αποφοίτησης του Πανεπιστημίου Harvard στις 5 Ιουνίου 1947 αναφέροντας μεταξύ άλλων ότι «οποιαδήποτε βοήθεια της Αμερικανικής Κυβερνήσεως θα πρέπει να αποτελεί θεραπεία και όχι μόνο μία απλή καταπραϊντική ενέργεια»²⁷.

Η εφαρμογή της 'θεραπευτικής αγωγής' που πρότεινε ο Marshall θα απαιτούσε το συνδυασμό πρωτοβουλίας Ευρωπαϊκών κρατών με την παροχή Αμερικανικής υλικότεχνης υποστήριξης. Σε αντίθεση με τα προγενέστερα προγράμματα οικονομικής βοήθειας και μετά τις εμπειρίες των μεμονωμένων ανεπιτυχών προσπαθειών αρωγής και ανοικοδόμησης των Ευρωπαϊκών κρατών, το Σχέδιο Μάρσαλ στόχευε πλέον στον συντονισμό των τελευταίων καταρχήν μεταξύ τους και στη συνέχεια σε συνεργασία με τις ΗΠΑ. Οι Αμερικανοί αξιωματούχοι ευελπιστούσαν πως η δημιουργία ενοποιημένης Ευρωπαϊκής αγοράς θα προωθούσε την ταχεία ανοικοδόμηση των Ευρωπαϊκών κρατών, την Γαλλο-Γερμανική προσέγγιση αλλά και την ανάσχεση της Σοβιετικής απειλής. Παράλληλα, τα μέσα που θα εξασφάλιζαν την Ευρωπαϊκή ανάπτυξη θα προέρχονταν από την Αμερικανική βιομηχανία, που αναζητούσε απεγνωσμένα έναν νέο παγκόσμιο ρόλο για να μην επέλθει ύφεση στην Αμερικανική οικονομία και κατ' επέκταση ανάλογη επίδραση στη κοινωνία²⁸.

²⁶ Public Law 84 80th Congress 1st Session (31/5/1947) . [N. 764 της 3/9/1948 – ΦΕΚ 219/1948]. Η Ελλάδα εισέπραξε συνολικά 50 εκατομμύρια δολάρια στο πλαίσιο του Δημόσιου Νόμου 84.

²⁷ Department of State Bulletin, June 15, 1947, pp 1159-1160

²⁸ Η Βιβλιογραφία για τους σκοπούς της εφαρμογής του Σχεδίου Μάρσαλ είναι πλούσια. Ενδεικτικά αναφέρω άρθρα των Michael Hogan, (1982). "The Search for a Creative Peace: The United States, European Unity and the Origins of the Marshall Plan." *Diplomatic History* VI: 267-285. Michael Hogan, "American Marshall Planers and the Search for a European Neocapitalism." *American Historical Review* 90, (1985 February), D Barbezat, "The Marshall Plan and the Origin of the OEEC. *Explorations in OEEC History*, edited by O. H. S. Richard Griffiths, Paris: Organization for Economic Cooperation Development (Washington, DC OECD Washington Center, 1997). S. Jackson, "Prologue to the Marshall Plan: The Origins of the American Commitment for a European Recovery Program" *Journal of American History* (65, March 1979).

Ο πολύπλοκος διοικητικός και εκτελεστικός μηχανισμός που συστάθηκε για την εφαρμογή του Σχεδίου Μάρσαλ, συνέβαλε στην συνεργασία και σύγκλιση των ευρωπαϊκών κρατών μέσω μίας οικονομικής συνεργασίας. Ο συνασπισμός των 16 Ευρωπαϊκών κρατών που αποτελούσε τον Οργανισμό Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας (ΟΕΕΚ), συνεργαζόμενος με τη Αμερικανική Διοίκηση Οικονομικής Συνεργασίας (ΕΚΑ) στο Παρίσι, που ήταν υπεύθυνος για την διανομή των κονδυλίων του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Ανασυγκρότησης (ΕΡΠ) γνωστού ως Σχέδιο Μάρσαλ.

Μολονότι το Σχέδιο Μάρσαλ λειτούργησε ως εφαλτήριο για την μεταπολεμική οικονομία των 16 ευρωπαϊκών χωρών συμβάλλοντας στην θεμελίωση των βάσεων των Ευρωπαϊκών θεσμών αλληλεγγύης²⁹ δεν είχε για την Ελλάδα τα επιθυμητά αποτελέσματα που γρήγορα διαφάνηκαν στις δυτικοευρωπαϊκές χώρες. Δυο ήταν στην προκειμένη περίπτωση οι βασικοί παράγοντες επιβραδύνσεως την οικονομικής και κοινωνικής ανασυγκρότησης κατά την μεταπολεμική περίοδο: ο πρώτος ήταν η απουσία οργανωμένης δημόσιας διοίκησης που δυσχέρανε το συντονισμό Υπουργείων και αποστολών στο εξωτερικό τόσο στο επίπεδο της λήψης αποφάσεων όσο και σε αυτό της συλλογής στοιχείων για την υποστήριξη των ελληνικών θέσεων στα διεθνή *fora*³⁰. Ο δεύτερος συνίστατο στις συνέπειες της έξαρσης του Εμφυλίου πολέμου την άνοιξη του 1946 που επέβαλαν την πρόβλεψη, από τις διαδοχικές κυβερνήσεις της περιόδου 1946 – 1949, κονδυλίων για την κοινωνική πρόνοια των προσφύγων του Εθνικού Διχασμού³¹, αλλά και την ενίσχυση των στρατιωτικών δυνάμεων³². Ως αποτέλεσμα των δύο αυτών ανασταλτικών παραγόντων, κατά την πρώτη διετία του Σχεδίου Μάρσαλ όταν η εγκεκριμένη από το Κογκρέσο οικονομική βοήθεια για την ανοικοδόμηση της Ευρώπης ανερχόταν σε 4.9 και 3.7 δισεκατομμύρια δολάρια, (1948 – 1949 αντίστοιχα)³³, η Ελλάδα αντιμετώπιζε

²⁹ Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, *Η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική 1945 – 1981* (Βιβλιοπωλείο της Εστίας, Αθήνα, 2001) σελ. 41.

³⁰ Η ίδρυση του Υπουργείου Συντονισμού το 1945 (ΦΕΚ 298/11.12.1945) αποτέλεσε συντονιστικό όργανο των ενεργειών των Υπουργείων Οικονομικών, Εθνικής Οικονομίας, Γεωργίας, Εφοδιασμού, Εργασίας, Μεταφορών, Εμπορικής Ναυτιλίας και του νεοσύστατου υφυπουργείου Ανοικοδόμησης (ΦΕΚ Α' 317/27.12.1945).

³¹ Σε ανακοίνωση του Υπουργού Κοινωνικής Πρόνοιας, Κ. Καραμανλή για την απογραφή των ανταρτόπληκτων στις 3 Απριλίου, 1949 ο αριθμός ανερχόταν σε 706.092 χιλιάδες. (Αρχείο Κωνσταντίνου Καραμανλή Γεγονότα και Κείμενα 1^{ος} Τόμος «Η Ανοδική Πορεία 1946-1956 (Εκδοτική Αθηνών, 1992) σελ. 89. Γιώργος Μαργαρίτης, *Ιστορία του Ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου 1946 – 1949*, 2^{ος} Τόμος (Εκδόσεις Βιβλιόραμα, 2001) σελ.595.

³² Θάνος Βερέμης, *Ο Στρατός στην Ελληνική Πολιτική: Από την Ανεξαρτησία έως τη Δημοκρατία* (Κούριερ Εκδοτική, 2000), σελ. 238. Σωτήριος Αγαπητίδης, *Το Σχέδιο Μάρσαλ και το Ελληνικό Πρόγραμμα Οικονομικής Ανορθώσεως*, (Αθήνα 1950), σελ. 25. Lawrence Wittner, *American Intervention in Greece, 1943-1949* (New York, Columbia U. Press, 1982) pg. 185-187, Chester Pach Jr., *Arming the Free World: The Origins of U.S. Military Assistance Program, 1945 – 1950* (Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1991).

³³ Barry Eichengreen and Marc Uzan, "The Marshall Plan: Economic effects and implications for Eastern Europe and the former USSR" *Economic Policy* (April 1992): 44-45. *Τα Πρώτα Πενήντα Χρόνια της Τραπεζής της Ελλάδος 1928 – 1978* (Αθήνα, Τράπεζα της Ελλάδος, 1978) σελ. 281.

προβλήματα στην απορρόφηση και διάθεση των κονδυλίων για την εξυγίανση της οικονομίας και την εν γένει ανασυγκρότηση της χώρας. Οι προτεραιότητες των κυβερνήσεων των Αθηνών δεν συνέκλιναν με τους στόχους του Σχεδίου Μάρσαλ που για την Δυτική Ευρώπη είχαν ως πρωταρχικό σκοπό την βιομηχανική αναβίωση και οικονομική εξυγίανση.

Λόγω των προαναφερθέντων παραγόντων, η θεμελιώδεις σκοποί βοήθειας προς την Ελλάδα όπως θεωρήθηκαν από τις ΗΠΑ ήταν η θωράκιση της εθνικής ασφάλειας, η συγκράτηση του πληθωρισμού, η επίτευξη οικονομικής σταθερότητας και η κοινωνική ενθάρρυνση για την αντιμετώπιση κομμουνιστικών πιέσεων³⁴. Ως επακόλουθό της ιδιαιτερότητας του Ελληνικού προβλήματος η Αμερικανική Γερουσία ενέκρινε την 3 Απριλίου 1948 το Ελληνοτουρκικό πρόγραμμα στρατιωτικής βοήθειας ύψους 275 εκατομμυρίων δολαρίων από τα οποία \$150 εκατομμύρια κατανέμονταν για τις ανάγκες του Ελληνικού εμφυλίου³⁵. Η επιπρόσθετη βοήθεια που ενέκρινε το Αμερικανικό Κογκρέσο για την Ελλάδα και την Τουρκία με την επίκληση του Άρθρου III του Νόμου 75 που είχε καθορίσει το Δόγμα Τρούμαν, επέσπευσε τις προσπάθειες να τερματισθεί η εμφύλια διαμάχη.

Όταν μετά τη λήξη του εμφυλίου η Ελλάδα ήταν πλέον έτοιμη να επικεντρωθεί σε ουσιαστικό πρόγραμμα ανασυγκρότησης, η Αμερικανική ηγεσία είχε αρχίσει να αναθεωρεί την πολιτική της σχετικά με την ανάκαμψη σημαντικών οικονομικών κέντρων, ακολουθώντας τη νέα πολιτική στρατιωτικής ενίσχυσης δυνάμεων που θα ήταν σε θέση να ελέγξουν τον Σοβιετικό επεκτατισμό. Η εμπλοκή των ΗΠΑ στον πόλεμο της Κορέας την 30η Ιουνίου 1950, παγίωσε τη νέα αυτή πολιτική της στρατιωτικοποίησης του Ψυχρού Πολέμου που είχε παρουσιασθεί δύο μήνες νωρίτερα με το σημείωμα NSC 68 του Εθνικού Συμβουλίου Ασφαλείας³⁶. Η εφαρμογή της νέας αυτής πολιτικής των ΗΠΑ διέυρνε και ενδυνάμωσε την στρατηγική της ανάσχεσης που για την Ελλάδα ήδη εφαρμοζόταν και εντασσόταν στο ευρύτερο πλαίσιο της πολιτικής της ανάσχεσης του ανατολικού συνασπισμού.

³⁴ *Report of the Economic Adviser of the American Mission for Aid to Greece on the Economic and Financial Condition of Greece December 1, 1947*, RG 59 LOT 24, box 19 Records of the Office of Greek, Turkish and Iranian Affairs, "Economic and Financial Clay Reports".

³⁵ **Title 3 of Public Law 472** extended Public Law 75, 80th Congress appropriating an additional **\$275** million to Greece and Turkey. "Responsibility for US assistance in the economic rehabilitation of Greece which begun under Public Law 75, continued under the authority of Title III of Public Law 472, 80th Congress. Economic rehabilitation of Greece was transferred to the ECA on July 1, 1948, based on Title I of Public Law 472. [Sixth Report to Congress on Assistance to Greece and Turkey]

³⁶ Ευάνθης Χατηβασιλείου, *Εισαγωγή στην Ιστορία του Μεταπολεμικού Κόσμου* (Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2001) σελ. 121-132. Ernest May (ed.) *American Cold War Strategy: Interpreting NSC 68* (St. Martin's Press, Boston, New York 1993).

Παρά την αλλαγή εξωτερικής πολιτικής, και την συνεπαγόμενη μείωση των κονδυλίων της Αμερικανικής οικονομικής βοήθειας για τα έτη 1950 - 1951, το Σχέδιο Μάρσαλ ολοκλήρωσε το έργο του, αποτελώντας σταθμό της μεταπολεμικής Ευρωπαϊκής ανασυγκρότησης, καταλυτικό παράγοντα της εδραίωσης των οικονομικών, στρατιωτικών και πολιτικών σχέσεων μεταξύ Ευρώπης και Ηνωμένων Πολιτειών. Παράλληλα η ευρωαμερικανική προσέγγιση στο πλαίσιο του Σχεδίου Μάρσαλ ενώ προώθησε την ανάκαμψη της ευρωπαϊκής οικονομίας εδραίωσε και την υπερατλαντική πολιτική και στρατιωτική συνεργασία μεταξύ των δύο ηπείρων. Όσον αφορά στην Ελλάδα, το Σχέδιο Μάρσαλ αποδείχτηκε ζωτικής σημασίας τόσο για την διαβίωση του πληθυσμού μετά την καταστρεπτική περίοδο της κατοχής όσο και για την πρόσδεση της χώρας στο δυτικό συνασπισμό στο πλαίσιο του Ψυχρού Πολέμου.

Η παροχή οικονομικής βοήθειας από τις ΗΠΑ στα μεταβατικά χρόνια της μεταπολεμικής περιόδου συνετέλεσε ουσιαστικά στην επούλωση των πληγών της κατοχής, ενώ θεμελίωσε τις βάσεις οικονομικής και κοινωνικής ευημερίας για το δεύτερο μισό του 20ού αιώνα. Για την Ελλάδα, το Σχέδιο Μάρσαλ αποτέλεσε τη κορύφωση της Αμερικανικής προσπάθειας η οποία στόχευε στη κοινωνική αρωγή και ανοικοδόμηση. Οι κρατικές αλλά και οι ιδιωτικές προσπάθειες, που συνέβαλαν στη μεταπολεμική ανασυγκρότηση της χώρας πριν την έναρξη της βοήθειας του Σχεδίου Μάρσαλ, ξεπερνούσαν, επί τον πλείστον, την οικονομική βοήθεια που διέθεσαν οι Αμερικανοί στο πλαίσιο του Προγράμματος Οικονομικής Ανασυγκρότησης. Οι επιτυχίες και αποτυχίες των προγραμμάτων οικονομικής βοήθειας στην Ελλάδα προσδιόρισαν τις μεθόδους των αμερικανών αξιωματούχων στον σχεδιασμό τακτικής που θα απωθούσε τον κομμουνιστικό επεκτατισμό, ενώ παράλληλα θα επιτάχυνε την συνεργασία των ευρωπαϊκών κρατών. Η συνεννόηση μεταξύ των Ευρωπαϊκών κρατών σε θέματα οικονομικής ανάπτυξης και πολιτικής καθώς και η συνεργασία τους με τις ΗΠΑ στερήσαν την υπερατλαντική γέφυρα των ευρωαμερικανικών σχέσεων.